

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Çocuk Çizgi Dizileri ve Animasyonlarda Kapsayıcılık: Türkiye ve Dünya'dan Örnekler

Dr. Öğr. Üyesi Adem ARSLAN, Gümüşhane Üniversitesi, Gümüşhane Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Gümüşhane, e-posta: ademarslan@gumushane.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7848-7395>

Sefa ÇELİKEL, Yüksek Lisans Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, e-posta: sefae1453@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-7611-5265>

Öz

Bu araştırma, çocuk çizgi dizileri ve animasyon filmlerinde kapsayıcılığın nasıl temsil edildiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmada Türkiye'de erken çocukluk döneminde yaygın olarak izlenen *Niloya*, *Pepee*, *Rafadan Tayfa* ve *Kardeşim Ozi* ile uluslararası yapımlardan *Moana*, *Raya and the Last Dragon* ve *Adit & Sopo Jarwo* incelenmiştir. Nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş, betimsel analiz yöntemi kullanılarak elde edilen veriler kapsayıcı eğitim literatürü ışığında değerlendirilmiştir. Bulgular, yerli yapımlarda daha çok fiziksel farklılıkların olağanlaştırılması, empati ve sosyal kabulün öne çıktığını; uluslararası örneklerde ise kültürel çeşitlilik, toplumsal iş birliği ve çok kültürlülüğün vurgulandığını göstermektedir. Çalışma, medya içeriklerinin yalnızca bir eğlence aracı değil, aynı zamanda erken çocukluk döneminde çocuklara farklılıklara saygı, empati geliştirme ve toplumsal uyum gibi değerleri kazandırmada önemli bir işlev üstlenebileceğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle araştırma, kapsayıcı eğitim uygulamalarına medya destekli katkılar sunma potansiyeline sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Kapsayıcı Eğitim, Çocuk Çizgi Dizileri, Animasyon, Empati, Çok Kültürlülük.

Makale Gönderme Tarihi: 01.08.2025

Makale Kabul Tarihi: 03.10.2025

Önerilen Atıf:

Arslan, A. ve Çelikel, S. (2025). Çocuk Çizgi Dizileri ve Animasyonlarda Kapsayıcılık: Türkiye ve Dünya'dan Örnekler, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 8(10): 740-756.

**Journal of Social, Humanities and
Administrative Sciences**

2025, 8(10): 740-756. <https://doi.org/10.26677/TR1010.2025.1590>

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

RESEARCH PAPER

Inclusion in Children's Cartoons and Animations: Examples from Turkey and The World

Assistant Prof. Dr. Adem ARSLAN, Gümüşhane University, Gümüşhane Health Services Vocational School, Gümüşhane, e-mail: ademarslan@gumushane.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7848-7395>

Sefa ÇELİKEL, MSc. Student, Kocaeli University, Institute of Social Sciences, Kocaeli, e-mail: sefae1453@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-7611-5265>

Abstract

This research aims to reveal how inclusivity is represented in children's cartoons and animated films. The study examined *Niloya*, *Pepee*, *Rafadan Tayfa*, and *Kardeşim Ozi*, which are widely watched in preschool in Turkey, as well as international productions such as *Moana*, *Raya and the Last Dragon*, and *Adit & Sopo Jarwo*. A qualitative research approach was adopted, and the data obtained using descriptive analysis was evaluated in light of inclusive education literature. The findings indicate that domestic productions emphasize the normalization of physical differences, empathy, and social acceptance, while international examples emphasize cultural diversity, social cooperation, and multiculturalism. The study demonstrates that media content is not only a means of entertainment but can also play a significant role in instilling values such as respect for differences, developing empathy, and social harmony in children during early childhood. In this respect, the research has the potential to contribute to media-supported inclusive education practices.

Keywords: Inclusive Education, Children's Cartoons, Animation, Empathy, Multiculturalism.

Received: 01.08.2025

Accepted: 03.10.2025

Suggested Citation:

Arslan, A. and Çelikel, S. (2025). Inclusion in Children's Cartoons and Animations: Examples from Turkey and The World, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 8(10): 740-756.

GİRİŞ

Dijital medya, özellikle YouTube gibi çevrim içi platformlar, günümüzde çocukların en sık karşılaştığı içeriklerden biri haline gelmiştir. Çocukların bu içeriklerle kurduğu ilişki yalnızca eğlenceye dayalı olmayıp; onların değer sistemlerini, sosyal ilişkilerini ve kimlik algılarını da biçimlendirmektedir (Livingstone ve Helsper, 2007). Özellikle erken çocukluk döneminde izlenen medya ürünleri, çocukların toplumsal farkındalık geliştirmesinde, farklılıklara duyarlılık kazanmasında ve temel değerleri içselleştirmesinde önemli bir rol üstlenmektedir (Yelland, 2005).

Eğitim, artık yalnızca sınıf ortamında aktarılan bilgilerle sınırlı değildir. Dijital medya bu noktada, çocukların sosyal-duygusal gelişimlerini ve değerler eğitimini destekleyen bir araç olarak öne çıkmaktadır. Erken yaşlarda sunulan deneyimlerin, çocukların bilişsel kapasiteleri, kişilik özellikleri ve sosyal davranışları üzerinde kalıcı etkiler bıraktığı belirtilmektedir (Bredenkamp, 2015; UNICEF, 2005). Nitekim AÇEV'in (1999) vurguladığı gibi, erken çocukluk döneminde yaşanan ihmaller ileriki yaşlarda çocukların zeka, kişilik ve sosyal gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Ancak medyanın çocuk gelişimine olan etkisi her zaman aynı değildir. Kitle iletişim araçlarının, çocukların hayal gücü, muhakeme ve iletişim becerilerini sınırlayabildiği de dile getirilmektedir (Sanders, 1999). Bu nedenle dijital medya, bir yandan riskler içerirken, diğer yandan kapsayıcılık, empati ve çok kültürlülük gibi değerlerin aktarılmasında fırsatlar da sunmaktadır.

Günümüzde çocukların teknolojiye ve sosyal medyaya erişim olanaklarının geçmişe kıyasla belirgin biçimde arttığı ve bu ortamlara katılımlarının yaygınlaştığı görülmektedir (Ergüney, 2017; Baym ve Boyd, 2012). Bu bağlamda, ebeveyn arabuluculuğu ile medya okuryazarlığının, çocukların medya kullanımını daha bilinçli ve olumlu yönde biçimlendiren kritik unsurlar olduğu vurgulanmaktadır (Ertürk ve Gül, 2006; Lovato ve Waxman, 2016; Oğuz ve Kutluca, 2020).

Engelli bireyler ya da farklı kültür ve dillere sahip çocuklar için eşitlikçi bir eğitim ortamı sunmayı amaçlayan kapsayıcı eğitim yaklaşımı, dışlanmayı azaltmakta ve tüm öğrencilerin aktif katılımını desteklemektedir (Odekon, 2015). Ayrıca eğitimde eşitlik her bireyin aynı fırsatlara erişimini gerekli kılmaktadır (Ismail, 2015). Bununla birlikte, çok kültürlülük üzerine yapılan çalışmaların çoğunlukla etnik kimlik ve ırka odaklandığı, toplumsal cinsiyet, sosyoekonomik farklılıklar ve özel gereksinimler gibi boyutların daha sınırlı ele alındığı görülmektedir (Cuéllar vd., 2020). Bu durum, kapsayıcılığın daha geniş boyutlarıyla incelenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla medya ürünlerinde kapsayıcılık ilkesi, farklı bireylerin eşit ve olumlu bir biçimde temsil edilmesini ifade etmektedir. Çocukların farklılıklara saygı göstermesi, empati geliştirmesi ve eşitlik bilinci kazanabilmesi için kapsayıcı temsiller büyük önem taşımaktadır (UNICEF, 2017).

Bu çalışma, erken çocukluk dönemi çocuklarına hitap eden dört yerli çizgi film ile üç uluslararası yapıyı kapsayıcılık açısından incelemektedir. Odak, engelli bireylerin toplumsal katılımı, fiziksel farklılıkların sıradanlaştırılması ve kültürel çeşitlilikten doğan uyum süreçleridir. Amaç, bu içeriklerin çocuklarda empati ve farklılıklara saygı gelişimine nasıl katkıda bulunabileceğini ortaya koymaktır.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Kapsayıcı eğitim, tüm öğrencilerin ayırım gözetilmeksizin aynı sınıf ortamında nitelikli eğitim alabilmesini hedefleyen bir anlayış olarak tanımlanmaktadır. Bu yaklaşımı diğer öğretim modellerinden ayıran en önemli nokta, öğretmenlerin uygulamalarından çok, sınıftaki çeşitliliğe verdikleri tepkilerdir (Florian ve Black-Hawkins, 2011). Çelik (2017), kapsayıcı eğitimi tüm öğrencilerin eşit eğitim olanaklarına erişimini ve bu yolla önyargı ile ayrımcılığın önlenmesini hedefleyen bir yaklaşım olarak tanımlamaktadır. Bu noktada kapsayıcı eğitimin amacı yalnızca

özel gereksinimli bireyleri değil, aynı zamanda farklı kültürlerden, sosyoekonomik yapılardan ya da cinsiyet kimliklerinden gelen tüm öğrencileri kapsayarak, eğitimde adalet ve eşitlik ilkelerini gerçekleştirmektir (Gause, 2011; İra ve Gör, 2018).

Okul öncesi eğitim, çocukların öğretmen ve okul kavramıyla ilk kez tanıştığı evredir. Bu dönemde sunulan kaliteli deneyimler, çocukların ilerleyen yaşamlarında tutum ve davranışlarını şekillendirmekte, akademik başarıları üzerinde belirleyici rol oynamaktadır (Oktay, 2000; Arı, 2003). Bu nedenle kapsayıcı eğitimin erken çocukluk yıllarında başlaması ve bireysel farklılıklara uygun olarak yapılandırılması büyük önem taşır (Bulut vd., 2018; Pehlivan ve Acar, 2009).

Uluslararası alanda da kapsayıcı eğitim, “herkes için eğitim” çerçevesinde ele alınmakta; dezavantajlı grupların eğitim süreçlerine katılımını garanti altına alan bir model olarak görülmektedir (Grindal vd., 2016; Ünal ve Yel, 2019). Bu bağlamda, kapsayıcı eğitim, her bireyin potansiyelini ortaya çıkararak onları topluma entegre etmeyi amaçlayan bir süreçtir (Derzhavina vd., 2021). OECD’nin (2016) de vurguladığı gibi eğitimin zorunlu hâle getirilmesi, tek başına eşitlikçi bir erişim sağlamaz; bunun için kapsayıcı politikaların geliştirilmesi gerekir. Bu nedenle kapsayıcı eğitim, yalnızca engelli bireylerle sınırlı olmayıp; göçmen, mülteci ya da farklı sosyoekonomik koşullardan gelen tüm çocukların eğitim sürecine etkin katılımını hedefleyen bir yaklaşıma dönüşmüştür (Polat, 2020; Aktekin vd., 2017).

Kapsayıcı eğitim, önyargısız, demokratik ve çok kültürlü öğrenme topluluklarının oluşturulmasını sağlayan; ayrımcılığı ortadan kaldırarak tüm öğrencilerin gelişim ve katılımını destekleyen bütüncül bir eğitim felsefesi olarak değerlendirilmektedir (Stubbs, 2008; Baykara Özaydınlık, 2019). Bu bağlamda, medyada temsil kuramı da kapsayıcı eğitim perspektifini destekler. Medyada sunulan karakterler yalnızca gerçekliği yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal algıları ve değerleri şekillendirerek çocukların farklılıklara ilişkin bakış açılarını doğrudan biçimlendirir (Çam Türkan, 2019; Hall, 1997). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989) de katılım ve eşitliği temel haklar arasında tanımlamakta; bu nedenle farklı kökenlerden, kültürlerden ya da özel gereksinimlerden gelen çocukların medyada görünür kılınması, çocuk hakları bağlamında özel bir önem taşımaktadır.

Araştırma Soruları

1. Yerli çizgi filmlerde (*Niloya, Pepee, Rafadan Tayfa, Kardeşim Ozi*) kapsayıcılık nasıl temsil edilmektedir?
2. Uluslararası yapımlarda (*Moana, Raya and the Last Dragon, Adit & Sopo Jarwo*) kapsayıcılık hangi yönleriyle öne çıkmaktadır?
3. Seçilen yapımlarda kapsayıcılıkla ilişkili değerler (empati, farklılıklara saygı, toplumsal iş birliği vb.) nasıl işlenmektedir?
4. Yerli ve yabancı yapımlar arasında kapsayıcılığın temsili açısından hangi benzerlikler ve farklılıklar vardır?

YÖNTEM

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemi çerçevesinde betimsel analiz tekniği kullanılarak yürütülmüştür. Betimsel analiz, araştırmanın kavramsal yapısının önceden belirlendiği çalışmalarda kullanılan bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Ayrıca bu yöntem, elde edilen verilerin sistematik biçimde çözümlenmesine ve araştırma sorularına doğrudan yanıt verilmesine olanak tanır (Büyüköztürk vd., 2015).

Betimsel analiz süreci; (1) analiz çerçevesinin oluşturulması, (2) verilerin bu çerçeveye göre işlenmesi, (3) bulguların tanımlanması ve (4) yorumlanması olmak üzere dört aşamada yürütülmektedir (Altunışık vd., 2010). Bu çalışmada da incelenen çizgi film ve animasyonlardan elde edilen veriler önce temalara göre sınıflandırılmış, ardından bulgular tanımlanmış ve kapsayıcı eğitim literatürüyle ilişkilendirilerek yorumlanmıştır.

Veri Seti ve Örneklem

Bu çalışmada örneklem seçimi, amaçlı örnekleme yaklaşımı çerçevesinde yapılmıştır. Amaçlı örnekleme, araştırma amacına en uygun ve en zengin veriyi sağlayabilecek durumların seçilmesine olanak tanır (Patton, 2014). Amaçlı örnekleme alt türlerinden biri olan ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Ölçüt örneklemede temel anlayış, önceden belirlenmiş bazı kriterleri karşılayan bütün durumların araştırmaya dahil edilmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Bu araştırmada belirlenen ölçütler şunlardır:

- Yapımların erken çocukluk döneminde yaygın olarak izleniyor olması,
- İçeriklerinde kapsayıcılık temasını (fiziksel farklılık, kültürel çeşitlilik, empati, toplumsal iş birliği) doğrudan ya da dolaylı biçimde barındırması,
- Kamuya açık ve erişilebilir olması,
- Yüksek izlenme oranlarına sahip olması.

Bu ölçütler doğrultusunda, araştırmanın veri setini YouTube platformunda yayınlanan yerli çocuk çizgi filmleri ile kapsayıcılık temasını yansıtan uluslararası animasyon yapımları oluşturmaktadır. Yerli yapımlar arasında *Niloya*, *Pepee*, *Rafadan Tayfa ve Kardeşim Ozi*, uluslararası örneklerden ise Disney yapımları *Moana* (2016) ve *Raya and the Last Dragon* (2021) ile Endonezya yapımı *Adit & Sopo Jarwo* seçilmiştir. Bu yapımlar, kapsayıcılıkla ilişkili temaların farklı kültürel bağlamlarda nasıl işlendiğini göstermek amacıyla araştırmaya dahil edilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Veriler, YouTube ve ilgili resmi yayın platformlarında yer alan çizgi diziler ile animasyon filmlerden elde edilmiştir. İncelemeye yalnızca kamuya açık içerikler dahil edilmiş, herhangi bir katılımcı verisi toplanmamıştır. Araştırmacı, örnekleme dahil edilen tüm yapımları birden fazla kez izlemiş ve kapsayıcılıkla ilişkili sahneleri sistematik biçimde not etmiştir. Bu süreçte özellikle karakter temsilleri, kullanılan diyaloglar, sahne düzenlemeleri ve hikâye akışı ayrıntılı olarak kayıt altına alınmıştır. Tekrar izleme ve not alma, verilerin güvenilirliğini artırmaya yönelik bir strateji olarak uygulanmıştır. Seçilen çizgi dizilerde yalnızca kapsayıcılıkla doğrudan ilişkili bölümler incelenmiştir. Uzun metrajlı animasyon filmleri (*Moana*, *Raya and the Last Dragon*) ise bölüm bazında değil, genel yapısı ve bütün hikâye örgüsü üzerinden değerlendirilmiştir. Böylece çizgi dizilerde mikro düzeyde, animasyon filmlerinde ise makro düzeyde bir çözümleme yapılmıştır.

Araştırmada yalnızca kamuya açık içerikler kullanıldığı için etik açıdan herhangi bir risk bulunmamaktadır.

Analiz Süreci

Verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Bu yöntem kapsamında analiz süreci dört aşamada yürütülmüştür (Altunışık vd., 2010):

1. Analiz çerçevesinin oluşturulması: Kapsayıcı eğitim literatürü ve araştırma soruları doğrultusunda bir analiz çerçevesi belirlenmiştir.
2. Verilerin işlenmesi: İncelenen sahneler, diyaloglar ve görsel unsurlar bu çerçeveye göre kodlanmıştır.
3. Bulguların tanımlanması: Kodlardan hareketle bulgular düzenlenmiş ve temalar oluşturulmuştur.
4. Yorumlama: Bulgular, kapsayıcı eğitim literatürüyle ilişkilendirilmiş ve araştırma soruları çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Analiz sürecinde özellikle şu boyutlara odaklanılmıştır:

- Karakter temsilleri: Fiziksel, kültürel ve dilsel farklılıkların yansıtılması,
- Hikâye kurgusu: Çatışma, çözüm ve kapsayıcı mesajların aktarımı,
- Sözel ifadeler: Diyaloglarda empati, hoşgörü ve eşitlik vurguları,
- Görsel içerikler: Farklılıkların sahnelerde görünür kılınma biçimleri.

Tablo 1. Çalışmada İncelenen Dizi, Film ve Animasyonlara Ait Bilgiler

Kanal Adı	Video Başlığı	Yayın Yılı	İzlenme Sayısı	İçerik Teması
Niloya	<i>Engel Değil</i>	2025	415 bin	Fiziksel farklılıklara duyarlılık
Walt Disney Animation Studios	<i>Raya and the Last Dragon</i> (2021)	2021	– (Film, sinema gösterimi)	Toplumsal iş birliği ve kapsayıcılık
TRT Çocuk	<i>Kardeşim Ozi- Çözüm Üretiyor</i>	2018	3.491.091	Fiziksel farklılıkların kabulü ve duyuşal hassasiyetlere yönelik kapsayıcı yaklaşım
Walt Disney Animation Studios	<i>Moana</i> (2016)	2016	– (Film, sinema gösterimi)	Kültürel kimlik ve doğayla uyum
Rafadan Tayfa	<i>Kendini Onun Yerine Koy</i>	2015	5.488.873	Dil farklılıklarına saygı, empati kurma ve kapsayıcı davranış.”
Pepée (Düşyeri)	<i>Yaşasın Farklılıklar</i>	2014	1,8 milyon	Farklılıklara saygı, empati, eşitlik
MD Animation	<i>ADIT & SOPO JARWO- Saudara Berkunjung Semua Tersanjung</i> (Episode 23)	2014	1.283.433	Kültürel farklılıklara saygı ve toplumsal uyum

BULGULAR

1. Niloya – Engel Değil (2025)

Niloya ve arkadaşları, okul bahçesinde dans gösterisi hazırlığı yapmaktadır. Ekipten Elif, kısa süre önce bir kaza geçirmiş ve geçici süreliğine tekerlekli sandalye kullanmaktadır. Ayrıca gösteriye katılamayacağını düşünerek üzülür. Ancak arkadaşları, Elif'i sürece dahil etmek için birlikte bir çözüm bulur. Dans gösterisi yeniden planlanır ve Elif gösteride aktif rol alır.

Değerlendirme

İlgili sahne, fiziksel engeli bulunan bir bireyin toplumsal yaşama aktif katılımını öne çıkaran bir temsil sunmaktadır. Elif'in pasif değil, sürece dâhil olan ve etkin rol üstlenen bir karakter olarak yer alması, çocuklara engelli bireylerin yaşamın farklı alanlarında var olabileceğini göstermektedir. Arkadaşlarının empati kurarak onun durumunu dikkate alması ve mevcut koşullara uygun çözüm üretmesi, erken yaşta kapsayıcı davranışların gelişmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca gösterinin Elif'in katılımını mümkün kılacak şekilde uyarlanması, toplumsal katılımın yanı sıra yaratıcılık ve iş birliği açısından da önemli bir örnek oluşturmaktadır.

2. Raya and the Last Dragon (2021)

Raya and the Last Dragon, Güneydoğu Asya kültürlerinden esinlenerek hazırlanmış bir animasyondur. Hikâyede, parçalanmış toplulukların ortak bir tehdide karşı yeniden birleşme çabası anlatılmaktadır. Farklı topluluklar kendi kimliklerini korurken, güven ve dayanışma temelinde bir araya gelmeye çalışır. Bu durum, kültürel çeşitliliğin yanı sıra birlikte yaşamın önemini de vurgular.

Değerlendirme

Film, kapsayıcılık açısından farklı toplulukların önyargıları aşarak ortak amaç etrafında birleşebileceğini göstermektedir. Bu süreç, çocuklara yalnızca farklılıkları kabul etmeyi değil, aynı zamanda bu farklılıklardan güç alınabileceğini de öğretir. Güvenin yeniden inşa edilmesi ve toplumsal iş birliğinin ön plana çıkması, kapsayıcı bir toplum düzenine ulaşmanın mümkün olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yönüyle yapım, dayanışma ve barışçıl iş birliğini merkeze alan kapsayıcı bir yaklaşım sunmaktadır.

3. Kardeşim Ozi– Down Sendromu ve Yüksek Ses (2018)

TRT Çocuk'ta yayınlanan *Kardeşim Ozi* adlı çizgi dizinin ana karakteri Ozan, Down sendromlu altı yaşında bir çocuktur. Ozi'nin hikâyesi, farklılıkların olağanlaştırılması ve kapsayıcı aile desteğinin önemini yansıtan örneklerden biridir. İncelenen bölümde Ozi, kahvaltıdan sonra annesiyle egzersiz yaparken dışarıdan gelen yüksek seslerden rahatsız olur. Gürültülere duyarlı olan Ozi, bu durumla baş etmek için kendi çözümünü üretir. Ablası Duru'nun kulaklığını alarak yüksek seslerden korunmaya çalışır ve bu kulaklığı yanında taşıması ona güven verir. Ancak annesinin desteğiyle zamanla yüksek seslere karşı daha rahat bir tutum geliştirmeyi öğrenir.

Değerlendirme

Bu bölümde farklılığın doğal bir özellik olarak sunulması, kapsayıcı eğitimin temel ilkeleriyle örtüşmektedir. Ozi'nin duyuşal hassasiyetinin görmezden gelinmeyip kabul edilmesi, çocukların farklılıkları anlaması ve empati geliştirmesi açısından önemlidir. Annenin sabırlı desteği ve çocuğun kendi çözümünü üretmesi, kapsayıcı aile ortamının çocuğun öz düzenleme becerisini nasıl desteklediğini göstermektedir. Bu yönüyle dizi, engelli bireylerin yalnızca korunmaya muhtaç değil, aynı zamanda kendi stratejilerini geliştirebilen aktif bireyler olabileceğini çocuklara aktarmakta ve kapsayıcılığı günlük yaşam sahneleri üzerinden görünür kılmaktadır.

4. Moana (2016)

Disney'in *Moana* (2016) filmi, Pasifik adalarına özgü kültürel öğeleri yansıtmaları bakımından dikkate değer bir örnektir. Yapım, yalnızca bir macera hikâyesi sunmakla kalmaz; aynı zamanda yerel halkların geleneklerini ve denizcilik mirasını görünür kılar. Böylece Batı merkezli anlatıların

ötesinde farklı kültürlerin çocuklara aktarılmasına imkân tanır. Filmin ana karakteri Moana, köklerini keşfetme yolculuğu boyunca hem kendi kültürüne karşı aidiyet duygusu kazanır hem de doğayla uyum içinde yaşamının önemini öğrenir.

Değerlendirme

Moana'nın hikâyesi, kapsayıcılık açısından çeşitli açılardan değerlendirilebilir. Öncelikle film, çocuklara kendi kimliklerini değerli görme ve başkalarının farklılıklarına saygı duyma yönünde güçlü mesajlar iletir. Bunun yanı sıra doğa ile kurulan dengeli ilişkiyi öne çıkararak kapsayıcılığı yalnızca toplumsal değil, ekolojik boyutta da ele alır. Bu çok yönlü yaklaşım, çocukların hem kültürel çeşitliliği hem de çevresel duyarlılığı kapsayıcı değerler olarak benimsemelerine katkı sağlamaktadır. Sonuç olarak *Moana*, çocuklara çeşitliliğe saygı, empati kurma ve kültürel kimlikleri tanıma gibi beceriler kazandırma potansiyeli taşıyan güçlü bir yapıım olarak değerlendirilebilir.

5. Rafadan Tayfa – Kendini Onun Yerine Koy (2015)

Mahalleye dili farklı olan yabancı bir çocuk (Tahir) gelir. Hayri, onu anlamadığı için sert tepki verir ve Tahir oyun alanından uzaklaşır. Mert, Akın ve Kamil, Hayri'nin durumunu fark etmesi için bir plan yapar. Plan doğrultusunda herkes Hayri'nin anlayamayacağı biçimde ters konuşur; Hayri dışlandığını hisseder ve davranışının sonuçlarını idrak eder. Sonunda hatasını kabul eder, Tahir'den gönül alır ve dostça yaklaşır.

Değerlendirme

Bölüm, dil farklılığı kaynaklı dışlama durumunu görünür kılarak çocuklara empati geliştirme fırsatı sunar. Arkadaşların ters konuşma planı, perspektif alma yoluyla farkındalık yaratır; Hayri'nin deneyimlediği dışlanma hissi, kapsayıcı iletişim gerekliliğini somutlaştırır. Çözümde özür, yakınlaşma ve oyun alanına yeniden katılımın vurgulanması, farklılıklara saygı, onarıcı iletişim ve toplumsal uyum değerlerini pekiştirir. Bu yönüyle bölüm, dil engelinin dışlama gerekçesi değil, öğrenme ve köprü kurma fırsatı olarak ele alınabileceğini örnekler.

6. Peepe – Yaşasın Farklılıklar (2014)

Peepe ve Bebee, farklı fiziksel özelliklere sahip bebeklerle oyun oynar. Bebeklerden biri bacaklarını kullanamaz, diğeri ise görememektedir. Ancak Peepe, bu farklılıkların oyuna engel olmadığını görür. Bölüm boyunca “Farklılıklar hayata renk katar” mesajı şarkılar eşliğinde vurgulanır ve oyunlar aracılığıyla pekiştirilir.

Değerlendirme

Bu sahne, fiziksel engellerin toplumsal katılımı engellemediğini göstermesi bakımından kapsayıcı bir örnek sunmaktadır. Çocuklara, görünüş veya yetenek farklılıklarının eksiklik değil, çeşitlilik olduğuna dair güçlü bir mesaj iletilir. Ayrıca şarkıların kullanılması, bu değer eğlenceli ve akılda kalıcı bir biçimde aktarılmasını sağlar. Böylece bölüm, erken yaşta empati, kabul ve kapsayıcılık becerilerinin gelişimine katkı sunmaktadır.

7. Saudara Berkunjung Semua Bingung (SBSB) (2014)

Endonezya yapımı *Adit & Sopo Jarwo*, günlük yaşamdan sahnelerle dostluk, iş birliği ve farklılıklara saygı gibi değerleri işleyen bir çizgi filmidir. İncelenen bölümde Bang Jarwo'nun şehir dışından gelen akrabaları köyünü ziyaret eder. Misafirler, köylülerden farklı alışkanlıklar, yemek tercihleri ve iletişim biçimleriyle geldikleri için çeşitli yanlış anlamalar yaşanır. Özellikle yemek adabı ve geleneklerdeki farklılıklar mizahi bir dille işlenir. Ancak bölümün sonunda köylüler ve misafirler, gülererek ortak bir zeminde buluşur ve karşılıklı takdir geliştirir.

Değerlendirme

Bu bölüm, aynı ülke içinde farklı bölgelerden gelen insanların kültürel farklılıklarını saygılı bir şekilde yansıtır. Başlangıçta ortaya çıkan yanlış anlamaların çözüme kavuşması, günlük yaşamda da farklı bölge veya etnik kökenden gelen bireylerin benzer süreçler yaşayabileceğini göstermektedir. Hikâye, kültürel farklılıkların çatışma değil; öğrenme, zenginleşme ve yakınlaşma fırsatı sunduğunu vurgular. Böylece çocuklara, bilmedikleri gelenek ve alışkanlıklara karşı açık, sabırlı ve kapsayıcı bir bakış açısı kazandırır. Aynı zamanda Endonezya toplumunun çok kültürlü yapısını öne çıkararak farklı kimliklerin bir arada uyum içinde yaşayabileceğini göstermektedir.

8. YouTube Videolarında Kapsayıcılığa İlişkin Temalar ve Kodlar

Üç farklı YouTube videosunun analizine dayalı olarak, kapsayıcılık temasının nasıl temsil edildiği belirli alt temalar ve kodlar çerçevesinde yapılandırılmıştır. Aşağıda yer alan Tablo 2, video içeriklerinden elde edilen gözlemler doğrultusunda oluşturulan tema, alt tema ve kodlamaları göstermektedir. Bu tablo, çalışmanın nitel analiz bulgularını özetleyerek içeriksel çözümlemenin tematik bütünlüğünü ortaya koymaktadır.

Tablo 2. Çalışmada İncelenen Dizi, Film ve Animasyonlara İlişkin Temalar ve Kodlar

Tema	Alt Tema	Kodlar	Örnek Video
Fiziksel Farklılıklara Duyarlılık	Engelli bireyin katılımı	Tekerlekli sandalye kullanan karakterin oyuna aktif katılımı	Niloya – <i>Engel Değil</i>
Empati ve Sosyal Kabul	Normalleştirme	Farklı bireye destek olunması, birlikte çözüm üretme, dışlamanın önlenmesi	Pepee – <i>Yaşamın Farklılıkları</i>
Farklılıkların Olağanlaştırılması	Fiziksel Farklılıkların Temsili	Down sendromu, engel değil, doğal özellik	Ozi – <i>Down Sendromu ve Yüksek Ses</i> (TRT Çocuk)
Empati ve Kapsayıcılık	Dil farklılıklarına saygı	Dil engeli, yanlış anlama, sert davranış, dışlanma hissi, ters konuşma planı, hatayı fark etme, barışma	Rafadan Tayfa – <i>Kendini Onun Yerine Koy</i>
Kültürel Farklılık ve Kapsayıcılık	Misafirlik ve toplumsal uyum	Farklı gelenekler, yemek alışkanlıkları, iletişim farklılıkları, yanlış anlamalar, empati, hoşgörü	Adit & Sopo Jarwo – <i>Saudara Berkunjung Semua Tersanjung</i> (Ep. 23)
Toplumsal İş Birliği ve Kapsayıcılık	Farklı kimliklerin bir araya gelmesi	Güven inşası, toplulukların birleşmesi, farklılıklar içinde dayanışma, barışçıl iş birliği, kapsayıcı değerler	<i>Raya and the Last Dragon</i> (2021) – Walt Disney Animation Studios
Kültürel Kimlik ve Kapsayıcılık	Yerel gelenekler ve doğayla uyum	Pasifik adaları kültürü, denizcilik mirası, kökleri keşfetme, doğaya saygı, farklı kültürlerle duyarlılık	<i>Moana</i> (2016) – Walt Disney Animation Studios

TARTIŞMA

Bu araştırmada, Türkiye’den seçilen yerli çizgi filmler (Niloya, Pepee, Rafadan Tayfa ve Ozi) ile uluslararası yapımlar (Moana, Raya and the Last Dragon, Adit & Sopo Jarwo) incelenmiş ve bu içeriklerde kapsayıcılığın çocuklara nasıl aktarıldığı ortaya konulmuştur. Bulgular, kapsayıcı değerlerin farklı boyutlarda işlendiğini göstermektedir. Yerli yapımlarda daha çok fiziksel farklılıkların olağanlaştırılması (Niloya, Ozi) ile empati ve sosyal kabulün (Pepee, Rafadan Tayfa) ön plana çıktığı görülürken; uluslararası örneklerde ise kültürel kimlik, toplumsal iş birliği ve çok kültürlülük (Moana, Raya, Sopo Jarwo) temalarının öne çıktığı belirlenmiştir. Bulgular, medya içeriklerinin yalnızca bir eğlence aracı değil; aynı zamanda toplumsal farkındalık, değer aktarımı ve sosyal öğrenmenin önemli bir parçası olduğunu ortaya koymaktadır.

Türkiye’de kapsayıcı eğitim uygulamaları son yıllarda farklı projelerle desteklenmektedir. MEB tarafından göçmen öğrencilerin entegrasyonu ve engelli bireylerin eğitime erişimi için çeşitli düzenlemeler yapılmış, özellikle 2019 genelgesi ile Türkçe dil becerileri yetersiz olan yabancı öğrenciler için uyum sınıfları açılmıştır. Bu sınıflarda haftalık 24 saat Türkçe dersi verilerek öğrencilerin eğitim sistemine daha sağlıklı uyum sağlamaları hedeflenmiştir (MEB, 2019). Ayrıca Eğitim 2023 Vizyon belgesinde, tüm öğrencilerin her türlü desteğe erişebileceği kapsayıcı ve ayrımcılıktan uzak bir eğitim anlayışının benimsenmesi gerektiği vurgulanmıştır (MEB, 2019). Bununla birlikte, mevcut ilköğretim programlarının çok kültürlü eğitime yeterince yer vermediği ve kapsayıcı temaların sınırlı düzeyde temsil edildiği görülmektedir (Cırık, 2008; Ünlü ve Örtten, 2013). Şimşek ve arkadaşlarının (2019) araştırması da temel eğitim programlarında farklılıkları tanıma, değer verme ve etkileşime ilişkin temaların bulunduğunu, ancak bunların çoğunlukla düşük düzey öğrenim hedefleriyle sınırlı kaldığını göstermektedir.

Öğretmen boyutuna bakıldığında, kapsayıcı eğitimle ilgili hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin özgüvenlerinin arttığı, öz yeterliklerinin ise doğrudan kapsayıcı eğitimin etkililiği ile ilişkili olduğu belirlenmiştir (Forlin, Sharma ve Loreman, 2014; Narkun, 2019). Ancak yapılan

çalışmalarda ölçme-değerlendirme süreçlerine yönelik kapsayıcı uygulamaların yeterince ele alınmadığı dikkat çekmektedir (Amaç, 2021). Oysa kapsayıcı eğitimde öğrencilerin farklı ihtiyaçlarının bir sorun kaynağı değil, eğitim sürecini zenginleştiren bir fırsat olarak değerlendirilmesi gerektiği açıktır (UNESCO, 2005; 2009).

Okul yöneticileri perspektifinden bakıldığında, kapsayıcı eğitimin eğitim politikalarında ve uygulamada önemli bir değer olarak algılandığı görülmektedir. Nitekim Dilekçi'nin (2019) araştırması, yöneticilerin kapsayıcı eğitimi olumlu metaforlarla tanımladığını ve bu tanımların "eşitlik, birliktelik, gerçeklik, hoşgörü ve sahiplenme" temaları etrafında toplandığını göstermektedir. Bu bulgu, kapsayıcı eğitimin yalnızca öğretmenler ve öğrenciler için değil, aynı zamanda okul yönetimi açısından da güçlü bir değer olarak benimsendiğini ortaya koymaktadır.

Çizgi filmler bağlamında değerlendirildiğinde, Nast'ın (2002) da vurguladığı üzere, bu medya türü soyut kavramların somutlaştırılmasında, kültürel ve tarihsel değerlerin aktarılmasında önemli bir işlev görmektedir. Nitekim Ayan ve Baş (2015), çizgi filmlerin çocukların söz varlığını geliştirdiğini ortaya koymuştur. Ancak bu araçların yanlış kullanımı da olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Özellikle şiddet, tüketim kültürü ve toplumsal cinsiyet kalıpları üzerinden verilen mesajlar çocuklarda istenmeyen davranışlara yol açabilmektedir. Bu noktada ailelerin içerik seçiminde bilinçli davranmaları, zararlı içeriklerden çocukları korumaları kritik bir öneme sahiptir (Demiral, Yamaner ve Süklüm, 2016).

SONUÇ

Bu çalışma erken çocukluk döneminde daha çok izlenen dört yerli yapım (Niloya, Pepee, Rafadan Tayfa, Kardeşim Ozi) ve üç uluslararası yapımı (Moana, Raya and the Last Dragon, Adit & Sopo Jarwo) betimsel analiz yaklaşımıyla kapsayıcılık açısından incelemiştir. İzlenen bölümler; sahne akışı, karakterlerin sunumu, diyaloglar ve görsel düzenlemeler üzerinden önceden belirlenen temalar doğrultusunda kodlanmış, elde edilen bulgular araştırma sorularına doğrudan karşılık verecek biçimde bir araya getirilmiştir.

1- Yerli yapımlar. Yerli içeriklerde kapsayıcılık, daha çok bireysel ve fiziksel farklılıkların sıradan bir hayat unsuru olarak sunulması ve empatiye dayalı kabul ile kurulmaktadır. *Niloya – Engel Değil* bölümünde, fiziksel güçlüğü olan arkadaşın gösteriye katılması için etkinlik herkesin yer alabileceği biçimde yeniden düzenlenir; akranların birlikte çözüm üretmesi hikâyenin merkezindedir. *Kardeşim Ozi'de* Down sendromu ve seslere duyarlılık, gündelik yaşamın doğal bir yönü olarak anlatılır; aile desteği ve çocuğun kendi baş etme yolları (ör. kulaklık) görünür kılınır. *Pepee–Yaşasın Farklılıklar* bölümü "farklılıklar hayata renk katar" iletisini şarkı ve oyunla pekiştirir ve farklılıkların katılıma engel olmadığını somut sahnelerle gösterir. *Rafadan Tayfa – Kendini Onun Yerine Koy'da* ise dil farkından doğan dışlanma kısa sürede fark edilip arkadaşların bakış açısını değiştiren bir oyunla çözüme kavuşur; özür ve yeniden katılım vurgulanır. Bu bütün, öğrenmenin çoğunlukla aile, arkadaş grubu ve mahalle içinde gerçekleştiğini ve mesajların günlük yaşam üzerinden verildiğini göstermektedir.

2- Uluslararası yapımlar. Uluslararası örneklerde odak, bireysel farklılıktan ziyade kültürel çeşitlilik, birlikte hareket etme ve bir arada yaşama üzerindedir. *Raya and the Last Dragon* ayrımsız toplulukların yeniden güven kurarak yan yana gelebildiğini ve birlikte hareket ettiklerinde güç kazandıklarını anlatır. *Moana* Pasifik kültürünün unsurlarını görünür kılar; çocuklara köklerini tanıma, başkalarının yaşam biçimlerine saygı ve doğayla dengeli ilişki mesajlarını iletir. *Adit & Sopo Jarwo* ise aynı ülke içindeki bölgesel farkları mizah ve yanlış anlama–anlama hattında işler; finalde karşılıklı takdir ve uzlaşma sağlanır. Genel olarak bu yapımlar kapsayıcılığı kültürler arası yakınlaşma, dayanışma ve barışçıl birlikte yaşama ekseninde işler.

3- *Değerlerin işlenişi*. Her iki grupta da empati, farklılıklara saygı, birlikte çözüm üretme ve sosyal uyum temel değerlerdir. Yerli yapımlarda bu değerler çoğunlukla yakın ilişkiler üzerinden işlenir: akranların birbirini desteklemesi, sabırlı ve açıklayıcı iletişim, hatayı fark edip özür-telafi ile ilişkiyi onarma ve etkinlikleri herkesin katılacağı biçimde yeniden düzenleme gibi somut davranışlar öne çıkar.

Uluslararası yapımlarda ise değerler daha geniş toplulukların bir araya gelmesi, güveni tazeleme ve birlikte hareket etme anlatılarıyla işlenir; kültürel farklılıklar tanınır ve bu farklılıklarla uyumlu yaşam vurgulanır. Çalışmadaki tema-kod eşleşmeleri de bu tabloyu desteklemektedir: “engelli bireyin katılımı”, “dil farkına saygı”, “farklı toplulukların buluşması”, “yerel gelenekler ve doğayla denge” kümeleri, değerlerin sahnede nasıl görünür kılındığını açıkça göstermektedir.

4- *Yerli ve uluslararası yapımlar arasında kapsayıcılığın temsili farklılıklar ve benzerlikler açısından kıyaslandığında* bazı ortak noktalar olmakla birlikte dikkat çekici farklılıklar da görülmektedir. Her iki grupta da empati, hoşgörü ve farklılıklara saygı öne çıkmaktadır. Ancak yerli yapımlar daha çok bireysel düzeydeki farklılıkların olağanlaştırılmasına odaklanmaktadır. Örneğin *Pepee*’de engelli çocukların oyuna aktif olarak dahil edilmesi, *Rafadan Tayfa*’da dil farklılığından dolayı ortaya çıkan dışlanmanın empati yoluyla çözülmesi bu yaklaşımı somutlaştırmaktadır. Uluslararası yapımlar ise kapsayıcılığı daha geniş bir çerçevede ele almakta; *Moana*’da kültürel kimlik ve doğayla uyum, *Raya and the Last Dragon*’da farklı toplulukların güven temelinde bir araya gelişi, *Adit & Sopo Jarwo*’da ise farklı geleneklerin bir arada yaşama kültürüyle buluşturulması ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla yerli yapımlar mikro ölçekte bireysel farklılıkları gündeme getirirken, yabancı yapımlar makro ölçekte kültürel çeşitlilik ve toplumsal birliktelik vurgusunu öne çıkarmaktadır. Bu noktada, kapsayıcı medya içerikleri, eğitim politikaları, öğretmenlerin mesleki gelişimleri ve okul yöneticilerinin olumlu yaklaşımları bir bütün olarak ele alındığında, kapsayıcı eğitimin daha güçlü biçimde hayata geçirilebileceği görülmektedir. Çocukların farklılıklara duyarlılık geliştirmesi, empati kurabilmesi ve toplumsal çeşitliliği doğal bir unsur olarak benimsemesi hem medya içerikleri hem de eğitim uygulamalarıyla desteklenmelidir. Bu bütüncül yaklaşım sayesinde gelecekte daha adil, hoşgörülü ve eşitlikçi bir toplumsal yapının inşası mümkün olacaktır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, yerli yapımların bireysel farklılık ve empatiyi, uluslararası yapımların kültürel çeşitlilik, birlikte hareket etme ve doğayla dengeyi öne çıkardığı; iki yaklaşım birlikte kullanıldığında erken çocuklukta kapsayıcı değerlerin kalıcı biçimde desteklenebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar, eğitimciler ve ailelerin içerik seçimi ve etkinlikleri nasıl uygulayacakları konusunda yol gösterir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Destek Bilgisi: Herhangi bir kurum ve/veya kuruluştan destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Etik Onayı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi’nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazar(lar)ına aittir.

Etik Kurul Onayı: Çalışma kamuya açık ikincil verilerin kullanılmasıyla oluşturulmuştur.

Araştırmacıların Katkı Oranı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

KAYNAKÇA

Aktekin, S., Öztürk, M., Tepetaş-Cengiz, Ş. G., Köksal, H. ve İrez, S. (2017). Sınıfında yabancı uyruklu öğrenci bulunan öğretmenler için el kitabı. Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü.

- Altunışık, R., Çoşkun, R., Yıldırım, E. ve Bayraktaroğlu, S. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. 6.Baskı*, Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Amaç, Z. (2021). Kapsayıcı Eğitim ve İlkokul Öğretmenleri: Sistematik Bir İnceleme. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(19), 74-97. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ejedus>
- Arı, M. (2003). *Türkiye’de erken çocukluk eğitimi ve kalitenin önemi*. Ankara: Morpa Kültür Yayınları.
- Ayan, S., ve Baş, B. (2015). Çizgi Filmler ile İlkokul Öğrencilerinin Söz Varlığı Üzerine Bir Araştırma. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(4), 84-99.
- Baym, Nancy K. and Boyd, Danah (2012). Socially Mediated Publicness: An Introduction, *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 56 (3): 320-329.
- Birleşmiş Milletler. (1989). Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/birlesmismilletler (Erişim tarihi: 20 Eylül 2025).
- Bredenkamp, S. (2015). *Erken Çocukluk Eğitiminde Etkili Uygulamalar. (Effective Practices in Early Childhood Education, 2nd Edition)*. (Çev. Hatice Zeynep İnan ve Taşkın İnan). 343-345. Ankara: Nobel.
- Bulut S.S. Sabancı, O. Şahin M.G. Dağlıoğlu, H.E. Turupçu Doğan, A., Ömeroğlu, E. Karataş, S. Kukul, V. ve Kılıç Çakmak, E. (2018). Üstün yetenekli ve zekâlı öğrencilerin bulunduğu kapsayıcı eğitim ortamlarında eğitimsel uygulamalar ölçeğinin geliştirilmesi ilkököl öğretmen formu. *Turkish Studies Educational Sciences*. 13 (11): 1153-1172. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies>.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Demirel, F., Karadeniz, Ş., ve Çakmak, E. K. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Cırık, İ. (2008). Çok Kültürlü Eğitim ve Yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(34): 27-40.
- Çam Türkan, Ç. (2019). Kitaplaştırılan Çizgi Yayınların Eğitselliği Üzerine Bir İnceleme. Mehmet Akif Ersoy University Journal of Social Sciences Institute, 11(29), 366-377. <https://doi.org/10.20875/makusobed.431280>.
- Çelik, Ç. (2022). Tanıma ve Yanlış Tanıma: Kapsayıcı Eğitim, Okullar ve Etnisite. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 25(2): 146-168.
- Cuéllar, C., Queupil, J. P., Cuenca, C., and Ravest, J. (2020). A systematic review on multiculturalism and educational leadership: similarities and contrasts in knowledge production across societies. *Multicultural Education Review*, 12(4): 235-249.
- Demiral, U., Yamaner, E., ve Süklüm, N. (2016). Çizgi Filmlerde Verilen Eğitimsel Mesajlar; TRT Çocuk Kanalı Örneği. *Journal of International Social Research*, 9(45). 536-544 www.sosyalarastirmalar.com
- Derzhavina, V. V., Nikitina, A. A., Makarov, A. L., Piralova, O. F., Korzhanova, A. A., Gruver, N. V., and Mashkin, N. A. (2021). Inclusive education importance and problems for students’ social integration. *Propósitos y Representaciones*, 9(2): 1-13. <http://dx.doi.org/10.20511/pyr2021.v9nSPE3.1130>
- Dilekçi, Ü. (2019). Okul yöneticilerinin “kapsayıcı eğitim” kavramına ilişkin algıları: Bir metafor analizi çalışması. 14. *Uluslararası Eğitim Yönetimi Kongresi Tam Metin Bildiri Kitabı*, 84-90.
- Ergüney, M. (2017). İnternetin okul öncesi dönemdeki çocuklar üzerindeki etkileri hakkında bir araştırma. *Ulak Bilge Dergisi*, 5(17): 1917- 1938. <https://doi.org/10.7816/ulakbilge-05-17-10>

- Ertürk Y. D. ve Gül, A.A. (2006). *Çocuğunuzu Televizyona Teslim Etmeyin: Televizyon Haberlerinin Çocuklar Üzerindeki Stres Etkileri ve Ailesel Haber İzleme Alışkanlıkları*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Florian, L., and Black-Hawkins, K. (2011). Exploring inclusive pedagogy. *British Educational Research Journal*, 37(5): 813-828.
- Forlin, C., Loreman, T., and Sharma, U. (2014). A system-wide professional learning approach about inclusion for teachers in Hong Kong. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 42(3): 247-260. <https://doi.org/10.1080/1359866X.2014.906564>.
- Gause, C. P. (2011). Diversity, equity, and inclusive education: A voice from the margins (Transgressions: Cultural Studies and Education, Volume 65). Rotterdam: Sense Publishers. <https://doi.org/10.1007/978-94-6091-424-9>.
- Hall, S. (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices*. London: Sage.
- Hussein, N. (2015). Children out of school. In M. Odekon (Ed.), *The SAGE Encyclopedia of World Poverty* (2nd ed.). SAGE. <https://doi.org/10.4135/9781483345727.n120>
- Ira, N., and Gör, D. (2018). Opinions of faculty members of education faculty on inclusive education. *Turk. Int. J. Spec. Educ. Guid. Couns. (TIJSEG)*, 7, 29-38.
- Ismail, S. (2015). Equity and education. J. D. Wright (Ed.), *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences (Second Edition)* içinde (ss. 918-923). <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.920993> Oxford, UK: Elsevier.
- Lovato, S. B., and Waxman, S. R. (2016). Young children learning from touch screens: Taking a wider view. *Frontiers in Psychology*, 7, 1078. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.01078>.
- Livingstone, S., and Helsper, E. J. (2007). Gradations in Digital Inclusion: Children, Young People and The Digital Divide. *New Media & Society*, 9 (4): 671-696.
- Narkun, Z. (2019). The Teachers' Self-Efficacy and its importance for Inclusive Education. *Interdisciplinary Contexts of Special Pedagogy*, 25: 151-176. <https://doi.org/10.14746/ikps.2019.25.07>.
- Nast, T. (2002). The Ohio State University Libraries. <http://cartoons.osu.edu/nast/> (Erişim tarihi: 20 Eylül 2025).
- Odekon, M. (2015). Children out of school. Hussein, N. (Ed.), *The SAGE Encyclopedia of World*
- OECD (2016), *Education at a Glance 2016: OECD Indicators*, ([Http://www.keepeek.com/Digital-AssetManagement/oecd/education/education-at-a-glance-2016_eag2016-en#page7](http://www.keepeek.com/Digital-AssetManagement/oecd/education/education-at-a-glance-2016_eag2016-en#page7)).
- Oğuz, B. N. ve Kutluca, A. Y. (2020). Okul Öncesi Dönemde Çocukları Olan Ebeveynlerin Teknoloji Kullanımına Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 39 (2): 252-268.
- Oktay, A. (2000). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem* (2. baskı). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Özaydınlık, K. (2019). *Kapsayıcı Eğitime Giriş*. İçinde O. Taneri (Ed.), *Kuramdan uygulamaya kapsayıcı eğitim* (2. bs., ss. 1-23). Ankara: Pegem Akademi.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (M. Bütün ve S. Beşir Demir, Çev. Ed.). Ankara: Pegem.
- Pehlivan, K. B., ve Acar, Y. B. (2009). Çocuklar ve Eğitimde Dışlanma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(2): 27-38.
- Polat, M. (2020). Türkiye'deki araştırmalar bağlamında kapsayıcı eğitim ve okul yönetimi. *Research in Education and Social Sciences*, 8(2), 323- 335.

- Sanders, B. (1999). *Öküzün A'sı: Elektronik çağda yazılı kültürün çöküşü ve şiddetin yükselişi*. (Çev.Ş. Tahir), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Stubbs, S. (2008). *Inclusive education. Where there are few resources*. Oslo: The Atlas Alliance Publ.
- Şimşek, H., Dağıstan, A., Şahin, C., Koçyiğit, E., Dağıstan Yalçınkaya, G., Kart, M., ve Dağdelen, S. (2019). Kapsayıcı Eğitim Bağlamında Türkiye'de Temel Eğitim Programlarında Çok Kültürlülüğün İzleri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 177-197. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.563388>
- UNESCO (2005). *Guidelines for Inclusion: Ensuring Access to Education for All*. Paris: UNESCO.
- UNESCO. (2009). *Policy Guidelines on Inclusion in Education*. Paris: UNESCO.
- UNICEF. (2017). *Early Moments Matter for Every Child*. New York: United Nations Children's Fund.
- Ünlü, İ., ve Örtten, H. (2013). Öğretmen adaylarının çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitime yönelik algılarının incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (21): 287-302.
- Ünal, R., and Yel, S. (2019). Development of a social acceptance scale for inclusive education. *Universal Journal of Educational Research*, 7(10), 2187-2198. <https://doi.org/10.13189/ujer.2019.071017>
- Yelland, N. (2005). The future is now: A review of the literature on the use of computers in early childhood education (1994-2004). *AACE Journal*, 13, 201-232.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.